

BULLETIN OF NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
ISSN 1991-3494
Volume 5, Number 5(2014), 109 – 113

UDC 34.05

COMPARATIVE LEGAL ANALYSIS OF FUNCTIONS OF PROSECUTION IN THE RUSSIAN FEDERATION AND THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

A.B. Akhmetova

The Almaty prosecutor's office, Almaty, Republic of Kazakhstan

Key words: law, legalness, the prosecution, violations of the laws, prosecutor's goals, prosecutor's objectives, prosecutors function.

Abstract. A comparative analysis of the existing legislation of the Republic of Kazakhstan and the Russian Federation in terms of roles, goals, objectives and functions of the prosecutors' offices is conducted. The commonality of goals and objectives of the prosecution authorities of both countries is emphasized, which are uniform and sufficient to carry out their social roles in state and society. However, based on a detailed analysis of the functions of the prosecutors' offices of compared countries, there is a conclusion of a wider range of functions of the Prosecutor's Office of the Republic of Kazakhstan.

Comparative legal analysis of the laws of the Russian Federation and the Republic of Kazakhstan on the Prosecutor's Office shows that the prosecutor's office of the Republic of Kazakhstan is endowed with a great list of features. Public prosecutor's supervision, in contrast to the Russian Federation, in the Republic of Kazakhstan is higher. Here, the prosecutor's office, other than those functions that it performs in the Russian Federation, the state forms the legal statistics to ensure the integrity, objectivity and adequacy of statistical indicators is special records, oversees the application of the legislation in the sphere of legal statistics and special accounts; coordinates activities to ensure law and order and combating crime. Note, however, the functions of prosecution in the Russian Federation and the Republic of Kazakhstan, despite their specific difference, are sufficient to carry out their roles and social missions in the society and the state. Their goals, objectives and functions fully express the legal nature of the prosecutor's office as a public body to ensure law and order.

ОӘК 34.05

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖӘНЕ РЕСЕЙ ФЕДЕРАЦИЯСЫ ПРОКУРАТУРАСЫНЫҢ ҚЫЗМЕТТЕРІНІҢ САЛЫСТЫРМАЛЫ ҚҰҚЫҚТЫҚ ТАЛДАУЫ

А.Б. Ахметова

Алматы қаласының прокуратурасы, Алматы қаласы, Республика Қазақстан

Тірек сөздер: заң, заңдылық, прокуратура, заңбұзушылық, прокуратураның мақсаты, прокуратураның міндеттері, прокуратура функциясы.

Андағпа. Бұрынғы КСРО одағындағы көптеген елдерінің құқықтық демократиялық мемлекетшіліктің дамуын, соның ішінде Қазақстан Республикасының және Ресей Федерациясының заңдылық және құқықтық тәртіп режимін орнатылуынсыз мүмкін емес. Мемлекеттік билік азаматтардың құқықтарын іске асыруға және қорғауға бағдарланған, олар өз алдына мемлекеттің Конституциясын және заңдарын орындауға міндетті. Осыған байланысты азаматтардың құқықтарын қамтамасыз ету жүйесінде Қазақстан Республикасында және Ресей Федерациясында айрықша орынды прокуратура иеленеді.

Кіріпе. Атап өткен елдерде прокуратураның мақсаттары олардың заңнамасында бекітілген. Прокуратураның мақсаты барлық қызметінің нәтижесіне жетуге бағдарланған. Прокуратураның мақсаттары оның мемлекеттегі статусы, орны және атқаратын рөлімен анықталады.

Ресей Федерациясының прокуратурасы туралы Федералдық заңының 1 бабы прокуратураның төмендегі мақсаттарын ұйғарады: заңдардың үстемлігін қамтамасыз етуі, заңдылықтың бірлігі және оның бекітілуі, адам және азаматтың құқықтары мен еркіндіктерінің, мемлекетпен қоғамының заңмен қорғалатын мүдделерін қорғауы [1].

Ресей Федерациясының конституциялық қатарында прокуратураның мақсаттары анықталмаған. РФ Конституциясының 129 бабы Ресей Федерациясының Конституциясы Ресей Федерациясының прокуратурасы оның мақсаттарын нұсқауламай төменгі прокурорларды жоғары тұрған прокурорларға және Ресей Федерациясының Бас Прокурорына бағындыра отырып, бірыңғай орталықтандырылған жүйе құрайтынын анықтайды.

Қазақстан Республикасында, Ресей Федерациясындағыдай Прокуратураның мақсаттары Прокуратура туралы заңында көрсетілген [2]. Сол заңының 4 бабының мағанасына қарай, прокуратура Қазақстан Республикасының Конституциясы мен заңдарының үстемдігін қамтамасыз ету, адам мен азаматтың құқықтары мен бостандықтарын қорғау мақсаттарын қудалайды. Ресей Федерациясы прокуратурасының мақсаттары кеңірек болып белгіленгендігіне қарамастан, оларды жалпы талдауы екі елдің аумағында Конституциясы мен заңдарының үстемдігін қамтамасыз ету, адам мен азаматтың құқықтары мен бостандықтарын қорғауды қамтамасыз ететін заңдылық тәртіпті орнатуынан құралады деген тұжырымға келуге мүмкіндік береді.

Ресей Федерациясы мен Қазақстан Республикасының заңнамасы, прокуратураның мақсаттарын анықтай отырып, прокуратураның міндеттерінің көрсетпейді. Алайда оларды прокуратураның заңдық табиғи негізін оның мақсаттарынан және бақылау арнауынан шағаруы мүмкін.

М.П. Поляков және А.В. Федулов прокуратураның төмендегі міндеттерін анықтайды:

1. Мемлекеттегі құқықтық саласының бірлігін қамтамасыз ету бойынша мәселелерді шешу:

РФ аймағында қолданатын заңнаманың орындалуы барысындағы бірлікке және дәлме-дәлділікке жеткізу;

мемлекет аймағындағы нормативтік құқықтық актілерді Конституция мен федералдық заңнамаға тиісті болуы;

РФ бүкіл территориясында азамат мен адамның құқығы мен еркіндіктерінің сақталуы;

мемлекеттің мүдделері сот қорғауы арқылы арбитраж бен азаматтық соттарын талап арызын тапсыруын қамтамасыз ету.

2. Қылмыстықпен күресу барысындағы мәселелер:

- жасалған қылмыстар үшін қылмыстық жауапкершіліктің бұлтартпау ұстанымын іске асырылуын қамтамасыз етуі. Бұл мәселенің шешілуі прокуратура ұйымдарының мемлекеттің атынан қылмыстық қудалауды, сонын ішінде РФ қылмыстық іс-жүргізу заңнамасымен берілген өкілеттігін соттара мемлекеттік айыптауды қолдау іске асыру жолымен жеткізіледі;

- мемлекеттің құқық қорғау органдарының қылмыстықпен күресуіндегі келісілген өзара тәуелді қызметіне жеткізу;

- сот арқылы тағайындалған жазаны немесе мәжбүрлеу түріндегі басқа да шараларды орындау барысындағы заңдылықты қамтамасыз ету.

3. Ұйымдастыру мәселелері:

- Түрлі жасалған қылмыстар туралы мәліметті жедел түсуін қамтамасыз ету, азаматтардың арыздары мен шағымдарын тиісті дәрежеде қарау;

- транселдік қылмыстық топтамалармен тиімді қылмыстық қудалауын қамтамасыз ету үшін басқа елдердің құқық қорғау органдарымен тиімді ынтымақтастыруды орнату; шетелге қашып тығылған қылмыскерлерді іздестіру және экстрадициялау; шетелдегі Ресей азаматтарына отбасылық және азаматтық құқық көмек көрсету; әр елдердің прокуратуралары арасындағы оң тәжірибесімен алмасуды ұйымдастыру;

- бөлек аумақтағы және бүкіл Ресей Федерациясына құқықбұзушылықпен күресуіндегі заңдылық және тиімділіктің жағдайы туралы мәліметпен қамтамасыз ету;

- прокурорлық бақылауды жүргізу барысындағы практикалық материалдарды қорыту және іскерліктің тиімділігін арттыру мақсатында жұмыс тәжірибесімен алмасуды ұйымдастыру;

- РФ прокуратура ұйымдарының құрылымдары үшін жоғары дәрежелі кадрларды дайындау;

- ғалымдар мен тәжірибелі прокуратура қызметкерлерінің қатысуымен дәрежелерін жоғарылатуын қамтамасыз ету [3];

Ф.М. Кобзарев прокуратура міндеттерін тығызырақ талдайды:

- заңбұзушылықтарды табу, жою және алдын алу;

- заң бұзушылықтың мән-жайларын және оған кінәлі тұлғаларды жауакершілікке тарту бойынша шаралар қолдану;

- азаматтың, қоғамның және мемлекеттің бұзылған құқықтыран қалпына келтіру [4].

М.П. Поляков пен А.В. Федулов прокуратура міндеттеріне емес, прокурорлық қадағалауды прокуратураның негізі деп санауымен қатар, Ф.М. Кобзарев мемлекеттік билік органы ретінде көңіл бөледі. Осыған орай прокуратура міндеттерін қолдауға соңғы пікірді ұстану керек.

Прокуратура міндеттеріне қарағанда, оның функциялары Ресей Федерациясы мен Қазақстан Республикасының заңдарында анықталған. Екі жақтың заң ғылымындағы «прокуратура функциясыны» анықтамасының талқылауын алып тастаған жоқ. Осы пікір бойынша кейбір көзқарас келтірейік.

В.В. Ключковтың ойынша прокуратураның мақсаттары мен мәселелері алдын ала белгіленуімен қатар, оның функциялары прокуратураның қызметінің негізгі бағыттары мен мемлекет функцияларымен өзара байланысады [5].

В.В. Гошуляк, прокуратура функциясы мағынасына негізгі деп сүйене отырып, мына прокуратура функциясын анықтайды: әр-түрлі прокурорлық қадағалау бағыттырандағы қадағалау функциясы, қылмыстық ізге түсу функциясы және құқық қорғау органдарының қылмысқа қарсы күресу қызметін қамтамасыз ету [6].

В.П. Рябцевтың көзқарасы бойынша прокуратура функциясының қызметі әлеуметтікке арналып, оның міндетінде анықталады [7].

Д.И. Байтукбаевтың ойы бойынша прокуратураның функциясы бұл -прокуратура органдарының қызметті заңмен реттеуді жекелеген азаматтық құқықтық саласындағы бөлек түрімен дербес қатыстылығымен тікелей мақсаттарын, ерекше өкілеттілігімен, формасын, әдісін және құқықтық құралдарын іске асыруын сипаттайды [8].

И.Ж. Бахтыбаев прокуратура функциясы өзара байланысты, өзара толықтыру және өзара қатысты жүйелерінің жоғарғы прокуратура органдарын қадағалау функцияларын, былай айтқанда прокуратура қызметі алдына қойған мақсаттарын өзіне берген өкілеттілігімен және құқықтық құралдарымен орындауы деп түсінеді [9].

М.С. Шалумов та осындай позицияны ұстанады, ол прокуратура функциясын құқықтық статуспен анықталатын, оның орнымен және мемлекеттік механизмінде алдына қойылған жалпы міндеттерін заңды түрде орындау деп түсінеді [10].

Ресей Федерациясы мен Қазақстан Республикасында ашылған прокуратура функциясына қатысты дискуссиясы әр түрлі айтылған ойлар көрсетілген категорияға қатыстырады. Ол прокуратураның мемлекетте және қоғамда қандай рөл атқаратынын нақты анықтап, қаншалықты мемлекеттің, қоғамның және жеке тұлғаның қызығушылығын білдіреді.

Ресей Федерациясында мына прокуратура функциялары заңмен анықталады:

федералдық министрствалармен тұлғаның және азаматтың құқықтары мен еркіндігінің қамтамасыз етуінің қадағалауына мемлекеттік комитеттер, қызметтер және басқа да федералдық қадағалау билік органдары, өкілетті (заңнамалық) және Ресей Федерациясының субъектілерінің атқарушылық органдары, жергілікті өзін-өзі басқару органдары, әскери органдарының басқармасы, бақылау органдары және олардың лауазымды тұлғалар, басқарма органдары, коммерциялық және коммерциялық емес мекемелердің басшыларымен және заңға сәйкес шығарылған құқықтық актілермен субъективті тұлғаның құқығын қамтамасыз ету қоғамдық бақылау және мәжбүрлеп күзетте ұстау орындарында жазасын өтеп жатқан тұлғаларға жәрдемдесу;

жедел іздестіру, анықтау және алдын ала қызметін асыратын органдарын заңды сақтауын қадағалау;

сот жасауылының заң талаптарын сақтауын қадағалау;

әкімшілік органдарымен және мекемелермен жазасын өтеп жатқандар және қамауға алынғандардың олардың жазасын және сот үкімімен шығарылған мәжбүрлеп орындау шараларын заңды түрде орындалуын қадағалау;

қылмыстық ізге түсу Ресей Федерациясының қылмыстық – іс жүргізу заңдылығы өкілеттілігімен орындалуы;

қылмысқа қарсы күресті қамтамасыз ету жөніндегі қызметті үйлестіру;

Ресей Федерациясының әкімшілік құқық бұзушылық кодексі және басқа федералдық заңдарының өкілеттілігімен тиістілген әкімшілік құқық бұзушылық ісін қозғау және әкімшілік тергеу жүргізу [11].

Қазақстан Республикасында:

Конституцияның, заңдардың және Қазақстан Республикасы Президентінің жарлықтары мен өзге де нормативтік құқықтық актілердің дәлме-дәл әрі біркелкі қолданылуын жоғары қадағалауды жүзеге асырады;

Конституцияны, заңдарды, Қазақстан Республикасы Президентінің жарлықтарын және өзге де нормативтік құқықтық актілерді бұзушылықтарды анықтап, және оларды жою шараларын қолданады;

Қазақстан Республикасының Конституциясы мен заңдарына қайшы келетін заңға және басқа да құқықтық актілерге наразылық жасайды;

адам мен азаматтың құқықтары мен бостандықтарының, заңды тұлғалар мен мемлекеттің заңды мүдделерінің сақталуын қадағалауды жүзеге асырады;

жедел-іздістіру қызметінің заңдылығын қадағалауды жүзеге асырады;

анықтау мен тергеудің заңдылығын қадағалауды жүзеге асырады;

әкімшілік іс жүргізудің заңдылығын қадағалауды жүзеге асырады;

атқарушылық іс жүргізудің заңдылығын қадағалауды жүзеге асырады;

өз құзыреті шегінде мемлекеттік органдардың норма шығармашылық қызметіне қатысады;

сотта мемлекет мүддесін білдіреді;

заңда белгіленген тәртіппен және шектерде қылмыстық қудалауды жүзеге асырады;

статистикалық көрсеткіштердің тұтастығын, объективтілігін және жеткіліктілігін қамтамасыз ету мақсатында мемлекеттік құқықтық статистиканы қалыптастырады, арнайы есепке алуды жүргізеді, құқықтық статистика және арнайы есепке алу саласында заңнаманың қолданылуын қадағалауды жүзеге асырады;

заңдылықты, құқықтық тәртіпті және қылмысқа қарсы күресті қамтамасыз ету жөніндегі қызметті үйлестіреді;

халықаралық құқықтық ынтымақтастық саласындағы заңдардың қолданылуын қадағалауды жүзеге асырады [12].

Ресей Федерациясының және Қазақстан Республикасының прокуратура туралы заңының салыстырмалы құқықтық талдауы бойынша Ресей Федерациясының прокуратурасына қарағанда Қазақстан Республикасының прокуратурасына үлкен міндеттемелерге тізімделген. Қазақстан Республикасына прокурорлық қадағалауы Ресей Федерациясына қарағанда жоғары болып табылады. Ресей Федерациясында атқарылып жатқан міндеттерінен басқа Қазақстан Республикасының прокуратурасы статистикалық көрсеткіштердің тұтастығын, объективтілігін және жеткіліктілігін қамтамасыз ету мақсатында мемлекеттік құқықтық статистиканы қалыптастырады, арнайы есепке алуды жүргізеді, құқықтық статистика және арнайы есепке алу саласында заңнаманың қолданылуын қадағалауды жүзеге асырады; заңдылықты, құқықтық тәртіпті және қылмысқа қарсы күресті қамтамасыз ету жөніндегі қызметті үйлестіреді. Ресей Федерациясы және Қазақстан Республикасы прокуратура функцияларының айырмашылықтарына қарамастан, қоғамда және мемлекетте рөлін атқарылуы және әлеуметтік арналуы жеткілікті болып табылады. Оның заңдылықты және құқықтық тәртіпті қамтамасыз етілуінің мақсаттары, міндеттері және функциялары прокуратура мемлекеттік органдық болып, табиғи негізін білдіреді.

ӘДЕБИЕТ

- [1] Собрание законодательства РФ. 1999. № 7. Ст. 848.
- [2] Закон Республики Казахстан от 21 декабря 1995 г. «О прокуратуре» //Ведомости Верховного Совета Республики Казахстан. 1995. N 24. Ст. 156.
- [3] Поляков М.П., Федулов А. В. Прокурорский надзор. М., 2012. С. 8 - 9.
- [4] Кобзарев Ф. М. Прокуратура России: правовое положение и перспективы развития. М., 2002. С. 8.
- [5] Клочков В. В. Функции прокуратуры: понятие, соотношение с деятельностью, классификация // Прокуратура. Законность. Государственный контроль / Сб. научн. трудов. М., 1995. С. 5 – 7.
- [6] Гошуляк В. В. Прокуратура, адвокатура, нотариат в конституционном праве России. М., 2005. С. 86.

- [7] Рябцев В. П. Прокурорский надзор. М., 2006. С. 73.
[8] Байтукбаев Д. И. Правовой статус и функции прокуратуры в системе органов государственной власти Республики Казахстан // Автореф. дис... к.ю.н. Алматы, 2002. С. 16.
[9] Бахтыбаев И. Ж. Концептуальные основы деятельности прокуратуры Республики Казахстан по обеспечению законности. Алматы, 2008. С. 171.
[10] Шалумов М.С. Проблемы функционирования российской прокуратуры в условиях формирования демократического правового государства // Автореф. дис... д.ю.н. Екатеринбург, 2002. С. 9.
[11] Собрание законодательства РФ. 1999. № 7. Ст. 848.
[12] Ведомости Верховного Совета Республики Казахстан. 1995. N 24. Ст. 156.

REFERENCES

- [1] Sobraniye zakonodatelstva RF. 1999. № 7. St. 848.
[2] Zakon Respubliki Kazakhstan ot 21 dekabrya 1995 g. «O prokurature» // Vedomosti Verkhovnoy Soveta Respubliki Kazakhstan. 1995. N 24. St. 156.
[3] Polyakov M.P., Fedulov A. V. Prokurorskiy nadzor. M., 2012. S. 8 - 9.
[4] Kobzarev F. M. Prokuratura Rossii: pravovoye polozheniye i perspektivy razvitiya. M., 2002. S. 8.
[5] Klochkov V. V. Funktsii prokuratury: ponyatiye, sootnosheniye s deyatelnostyu, klassifikatsiya // Prokuratura. Zakonnost. Gosudarstvennyy kontrol / Sb. nauchn. trudov. M., 1995. S. 5 – 7.
[6] Goshulyak V. V. Prokuratura, advokatura, notariat v konstitutsionnom prave Rossii. M., 2005. S. 86.
[7] Ryabtsev V. P. Prokurorskiy nadzor. M., 2006. S. 73.
[8] Baytukbayev D. I. Pravovoy status i funktsii prokuratury v sisteme organov gosudarstvennoy vlasti Respubliki Kazakhstan // Avtoref. dis... k.yu.n. Almaty, 2002. S. 16.
[9] Bakhtybayev I. Zh. Kontseptualnyye osnovy deyatelnosti prokuratury Respubliki Kazakhstan po obespecheniyu zakonnosti. Almaty, 2008. S. 171.
[10] Shalunov M.S. Problemy funktsionirovaniya rossiyskoy prokuratury v usloviyakh formirovaniya demokraticeskogo pravovogo gosudarstva // Avtoref. dis... d.yu.n. Yekaterinburg, 2002. S. 9.
[11] Sobraniye zakonodatelstva RF. 1999. № 7. St. 848.
[12] Vedomosti Verkhovnoy Soveta Respubliki Kazakhstan. 1995. N 24. St. 156.

СРАВНИТЕЛЬНО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ ФУНКЦИЙ ПРОКУРАТУРЫ В РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ И РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

Ахметова А.Б.

Прокуратура города Алматы, Алматы, Республика Казахстан

Ключевые слова: закон, законность, прокуратура, нарушения законов, цели прокуратуры, задачи прокуратуры, функции прокуратуры.

Аннотация. Проводится сравнительный анализ действующих законодательств Республики Казахстан и Российской Федерации с точки зрения роли, цели, задач и функций прокуратуры. Подчеркивается общность задач и целей органов прокуратуры обеих стран, которые являются единственными и достаточными для осуществления ее социальной роли в государстве и обществе. Вместе с тем, на основе детального анализа функций прокуратуры сравниваемых государств, делается вывод о более широком круге функций прокуратуры Республики Казахстан.